Diellza Hodža

Servet Metaj

1.EVROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA

Uvod

Imajući u vidu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija proglasila 10. decembar 1948.

Imajući u vidu da ova Deklaracija ima za cilj da osigura opšte i stvarno priznanje i poštovanje prava proklamovanih u njoj;

Imajući u vidu da je cilj Saveta Evrope koji se sastoji od 47 država postizanje većeg jedinstva između njegovih članica i da je očuvanje i razvijanje osnovnih ljudskih prava i sloboda jedan od načina na koji tom cilju treba stremiti;

Potvrđujući iznova svoju duboku veru u one osnovne slobode koje su temelj pravde i mira u svetu i koje se najbolje održavaju stvarnom političkom demokratijom, s jedne strane, i zajedničkim shvatanjima i poštovanjima ljudskih prava od kojih one zavise, s druge strane;

Rešene da, kao vlade evropskih zemalja koje su sličnih pogleda i imaju zajedničko nasleđe političkih tradicija, ideala, slobode i vladavine prava, preduzmu prve korake za skupno ostvarivanje izvesnih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji;

Sporazumele su se o sledećem

Strane ugovornice jemče svakom u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I Konvencije.

Konvencija je usvojena 4. novembra 1950 u rimu. Konvencija je stupila na snagu 3. septembra 1953.

Deo I Konvencije govori o ljudskim pravima i osnovnim slobodama –

Član 2. – pravo na život
Član 3. – zabrana mučenja
Član 4. – zabrana ropstva i prinudnog rada
Član 5. – pravo na slobodu i sigurnost
Član 6. – pravo na pravično suđenje
Član 7. – kažnjavanje samo na osnovu zakona
Član 8. – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života
Član 9. – sloboda misli, savesti i veroispovesti
Član 10. – sloboda izražavanja
Član 11. – sloboda okupljanja i udruživanja
Član 12. – pravo na sklapanje braka
Član 13. – pravo na delotvorni pravni lek
Član 14. – zabrana diskriminacije

Ova prava su podeljena na apsolutna, kvalifikovana i ograničena

Članovi **2, 3 , 4 (1)** i član **7 su apsolutna prava**
Članovi **5, 6 i 12.** su **ograničena prava**
Članovi **8, 9, 10 i 11.** su **kvalifikovana prava**

Deo II Konvencije

Da bi se obezbedilo poštovanje obaveza koje proističu iz ove Konvencije, a koje su prihvatile strane ugovornice, ustanovljava se:

Evropska komisija za ljudska prava i Evropski sud za ljudska prava.

Sedište Evropskog suda za ljudska prava i osnovne slobode se nalazi u Strazburu, u Francuskoj. Ovaj sud deluje na pojedinačnu ili inicijativu pokrenutu od strana ugovornica Konvencije, odnosno države.

Sud se sastoji od jednakog broja sudija koliko je strana ugovornica, znači 47 sudija koje bira Parlamentarna skupština. Sud razmatra individualne i državne zahteve.

Sud sudi:

- U veću od 3 **sudija**
- U veću od 7 **sudija**
- U velikom veću od 17 **sudija**

Postupak pred Evropskim sudom se pokreće na zahtev, dok nastavak sprovođenja istog zavisi od činjenice da li će zahtev biti primljen.

Svaka visoka strana ugovornica Zahtev bilo koje visoke strane ugovornice može ukazati Sudu na svaku povredu odredbi Konvencije i protokola iste, koju je navodno počinila neka druga strana.

Svaka osoba, nevladina organizacija ili grupe lice koje tvrde da su žrtve povrede učinjene od strane visoke strane ugovornice.

Evropski sud za ljudska prava ima prednost i zasniva na svoje odluke u vezi sa sličnim slučajevima.

2. ČLAN 8. I ČLAN 12. KONVENCIJE

2.1 Član 8. – Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

Član 8. je odvojen na dva dela:

Stav 1 ovog člana određuje tačna prava koja su garantovana svakom licu – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Stav 2 ovog člana objašnjava činjenicu da ova prava nisu apsolutna i da je javnim organima dozvoljeno da se mešaju u prava iz stava 1. u određenim okolnostima samo ako je to u skladu sa zakonom: uplitanje demokratskog društva u realizaciji jednog ili više legitimnih ciljeva navedenih u stavu 2. će se smatrati prihvatljivim ograničenjem prava pojedinaca.

2.1.1. Smisao koncepta privatnog života

Prema sudu privatni život čini širok koncept koji se ne može jasno definisati, međutim pojam privatnog života bi bio previše ograničen na uzak krug u kojem bi pojedinac po svom izboru mogao živeti svoj privatni život i isključiti sve ostalo što je isključeno iz pojma koji uključuje taj uzak krug. Poštovanje privatnog života treba do određenog stepena sadržati pravo na stvaranje i razvoj odnosa sa ostalim ljudskim bićima i spoljašnjim svetom.

2.1.2 Porodični život

Pojam porodičnog života je postepeno razvijan tokom života Konvencije i nastavlja da se razvija kako bi se uzele u obzir društvene i zakonske promene.

Sud isto kao i u odnosu na pojam privatnog života zadržava isti uravnotežen pristup tumačenju porodičnog života imajući u vidu raznovrsnost problema moderne porodice, pitanja razvoda i napredak u medicini. Porodični život je tim članom određen kao jedna od privatnih oblasti, u koju država ima pravo arbitrarnog uplitanja.

Šta čini porodični život

Porodica zasnovana na porodični odnos
Zaštita koja se garantuje članom 2. se uvek odnosi na porodične odnose koji se mogu pojaviti kao legitimni i istiniti. Oni u kojima ima propusta i koji formalno postoje, kao npr. fiktivni brakovi koji je stupio na snagu kako bi se izbegla pravila emigracije ili kako bi se dobilo državljanstvo, mogu ne spadati u ciljeve člana 8.

Dete rođeno od roditelja koji su u zakonitom braku će biti deo tog odnosa od trenutka rođenja.

Član 8. se automatski primenjuje u odnosima između majke i njenog deteta bez obzira od njenog bračnog statusa.

Nevenčani parovi će zajedno sa njihovom decom normalno uživati pravo na porodičan život.

Da li je zajednički život dovoljan za uživanje prava na porodični život?

Zajednički život nije obavezan uslov porodičnog života bez obzira na bračni status roditelja, tako članovi porodice koji ne žive zajedno zbog razvoda, rastave ili sporazumno svakako mogu uživati zaštitu iz člana 8.

Porodični život može postojati i između dece i njihovih baba i deda, rođaka, odnosa između strica ili tetke i nećaka, odnosima između usvojitelja i dece.

2.1.3 Prebivalište

Prebivalište je mesto u kome pojedinac živi i u kome se nastanio, a sva prebivališta uživaju odredbe člana 8. stav 1.

2.1.4 Prepiska

Pravo na poštovanje prepiske lica je pravo koje se odnosi na nesmetanu i necenzurisanu prepisku sa drugima.

Prepiska uključuje materijal koji se šalje poštom, ali će se i ovaj koncept će biti tumačen ukorak sa tehnološkim razvojem koji može dovesti nove metode komunikacije, npr. elektronsku poštu, u okviru člana 8. koji garantuje zaštitu.

Identitet pošiljaoca i primaoca prepiske će igrati značajnu ulogu u određivanju onog što zahteva član 8. Sud je jasno objasnio da je zaštita prepiske kao što su pisma i prepiska između advokata i klijenata, posebno zatvorenika, je veoma visoka.

Član 8. stav 2 određuje da se javne vlasti neće mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Šta znači uplitanje?[34]

34 Uputstvo za sprovođenje Evropske konvencije – priručnik za ljudska prava

Uplitanje uključuje:

- Uzimanje dece od strane roditelja i slanje istih u javne centre za zbrinjavanje.
- Zabrana prepiske zatvorenika
- Pretres stanova
- Skupljanje i čuvanje informacija u tajnu arhivu policije.

Ako je došlo do mešanja u neko od prava iz člana 8. postavlja se pitanje?

1. Da li je uplitanje u skladu sa zakonom?
2. Da li uplitanje ima legitiman cilj?
3. Da li je uplitanje neophodno u demokratskom društvu?

Shvatanje u skladu sa zakonom

Uplitanje treba imati pravni osnov, a zakon treba biti konkretan i sadržati mere zaštite od arbitraže od strane države.

Uplitanje mora imati pravni osnov, mere bi dovele do problema onda kada nemaju ovlašćenje od strane države i kada nije regulisano administrativnim merama ili ostalim obaveznim uputstvima.

Primer: slučaj Malone protiv Engleske, sud je razmatrao to da li je kontrolisanje telefonskih razgovora imalo pravni osnov.

Prisluškivanje je u to vreme regulisano administrativnom praksom detalji koje nisu objavljivani i nije dato posebno statutorno ovlašćenje, zato je sud rekao da nije bio jasan cilj ili način na koji je sprovedena sloboda organa da prisluškuju telefonske razgovore zato što je to činilo administrativnu praksu i to se moglo promeniti u bilo koje vreme, što je činilo kršenje člana 8.

U cilju ispunjenja zakonskog uslova iz člana 8. preciziranje zakona treba biti jasno formulisano kako bi se licima omogućilo da, ako je potrebno i uz savetovanje, predvide to do koje mere su bile opravdane mere preduzete na osnovu okolnosti, posledice kojih su izazvale datu meru, ovo je poznato kao uslov predvidljivosti.

Da li uplitanje poštuje legitiman cilj

Onda kada se zaključi da je uplitanje sprovedeno u skladu sa zakonom, sud će nastaviti da razmatra da li isti prati legitiman cilj u skladu sa članom 8. stav 2, i sadrži listu ciljeva na osnovu kojih država može tražiti podršku u tom pogledu. Država može tvrditi da:

- Je skupljanje i čuvanje informacija o pojedincima u interesu nacionalne bezbednosti.
- Kontrolisanje prepiske zatvorenika ima za cilj sprečavanje nereda i kriminala.
- Sklanjanje dece iz domova u kojima se zlostavljaju ili uskraćivanje starateljstva ili kontakta u cilju zaštite zdravlja ili morala ili prava i sloboda drugih.
- Naredba o izbacivanju ili preseljenju služi interesima ekonomskog blagostanja države.

Da li je uplitanje neophodno u demokratskom društvu?

U smislu člana 8. je naglašen značaj pravne države u demokratskom društvu i potreba za sprečavanje arbitrarno uplitanje u prava Konvencije. Konvencija je sastavljena za zaštitu i podsticanje ideala i vrednosti demokratskog društva. Generalno, ono što je potrebno demokratskom društvu za ciljeve člana 8. se određuje ravnopravnošću između prava pojedinaca i javnog interesa preko primene principa proporcionalnosti.

Princip proporcionalnosti priznaje činjenicu da ljudska prava nisu apsolutna i da se realizacija istih uvek treba kontrolisati interesom šire javnosti.

Konvencija zahteva uspostavljanje pravilne ravnopravnosti između opštih interesa zajednice i uslova zaštite osnovnih prava pojedinaca.

Sloboda procene

Sud daje državi slobodu procene kada donosi odluke u vezi sa tim da li je uplitanje u neko pravo iz člana 8. opravdano u skladu sa stavom 2 ove odredbe. Sloboda procene koja se daje državnim nadležnim organima će se razlikovati u zavisnosti od okolnosti, predmeta i istorije.

2.2 Član 12. – pravo na sklapanje braka

Muškarac i žena od odgovarajućeg uzrasta imaju pravo da stupe u brak i zasnuju porodicu u skladu sa unutrašnjim zakonima koji uređuju vršenje ovog prava.[35]

Osnovna prava su prava koja država garantuje svojim građanima i ona koja su navedena u Ustavu iste. Građanin može od suda zahtevati sprovođenje istih. Ljudska prava služe osnovnoj ideji koja stoji iza ovih osnovnih prava.

Jedno od osnovnih ljudskih prava čini i pravo na sklapanje braka. Međutim, treba se imati u vidu da član 12. Konvencije štiti jednokratne mere – brak, dok član 8. štiti trajno stanje. Ova razlika se najbolje odražava činjenicom da država ne može zabraniti zatvorenicima da sklope bra, ali im može zabraniti da žive zajedno.

Član 12. garantuje ravnopravnost žene i muža u uživanju ovog prava pred zakonom. Ali član 12. ne određuje pravo na rastavu braka (razvod), ali ni ponovno sklapanje braka (slučaj Džonston (Johnston) i ostali protiv Irske 1986). Ali, vredi pomenuti da član 5. protokola br. 7. određuje ravnopravnost supružnika kako u braku tako i u slučaju razvoda, znači pravo na privatnost i porodicu, član 8. pravo na sklapanje braka, član 12. ravnopravnost supružnika, protokol 7, član 5. su međusobno povezani i kao takvi zajedno štite spektar prava koja se preklapaju.

Zaključak

Prioritet Republike Kosovo je članstvo u UN i Savet Evrope preuzimajući obavezu sprovođenja i unapređenja ljudskih prava, sva prava koja su garantovana Konvencijom garantuje i Ustav Republike Kosovo, tačnije prava garantovana članom 8. i člana 12. koja su garantovana članom 36 i članom 37. Ustava; [36]

35 Član 12 Evropske konvencije za ljudska prava i osnovne slobode
36 Član 36 i 37 Ustava Republike Kosovo